В окремих випадках розташування прямого додатка в препозиції до дієслова пояснюється емоційністю мовлення [Илия 1962, с.156]. У піснях організація речення спричинена римуванням та музичним ритмом, оскільки останні слова наведених рядків попадають під сильний ритмічний наголос.

Заслуговує на увагу застосування односкладних речень у народних піснях. Наприклад:

«- Quand serai retirée

Nous y aviserons» [Allix 1976, p.97].

Відсутність в даному випадку особового займенника «*je»* була б недопустимою в літературній та розмовній мові.

На нашу думку, ненормативна будова простого розповідного речення французького пісенного тексту викликана музичним ритмом і через свою не нормативність емоційно впливає на слухача. Музичний ритм пісні вимагає незвичного, навіть особливого словопорядку. Попри все, таке «дивне» розташування членів речення у пісенному тексті під час його звучання сприймається «нормативно», тому можна його віднести до окремого функціонального стилю. Стиль музичного тексту наближений до розмовної мови (до арго), якщо мова йде про жанр естрадних пісень.

Література

Гак В.Г. Сравнительная типология французского и русского языков: Учеб. пособие для студ. фак. и пед. ин-тов ин. яз. – Л.: Просвещение, 1976. – 286 с. *Гак В.Г.* Теоретическая грамматика французского языка. Синтаксис: Для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высшая школа, 1981. – 206 с. *Долинин К.А.* Стилистика французского языка: Учеб. пособие для студ. фак. и пед. ин-тов иностр. яз. – Л.: Просвещение, 1978. – 344 с. *Илия Л.И.* Пособие по теоретической грамматике французского языка: Для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высшая школа, 1979. – 215 с. *Илия Л.И.* Синтаксис современного французского языка. Теоретический курс: Для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1962. – 380 с. *Назаревич Г.* Дистаксія як засіб суб'єктноорієнтованої організації речення // Структурно-семантичні і когнітивно-дискурсивні парадигми сучасного романського мовознавства: матеріали ІІ Всеукр. наукової конференції романістів, Чернівці, 16-18 жовтня 2008 р. – Чернівці: Рута, 2008. – С. 53-54. *Реферовская Е.А., А. К. Васильева.* Теоретическая грамматика современного французского языка. Синтаксис простого и сложного предложений. Ч.2: Учебник по курсу теорет. грамматики фр. яз. для студ. ин-тов и фак. иностр. яз. – [2-е изд.]. – М.: Просвещение, 1983. – 334 с. *Allix Jean.* Chansons de France. – Paris: L'école des loisirs. 1976. – 206 p. *Brassens Georges.* Poésie et chansons. – Paris: Seghers. 1987. – 215 p. *Daudet Alphonse.* Lettres de mon moulin. – Paris : Bookking International. 1993. – 284 p. *Venne Stéphane.* Le frisson des chansons. Essai de définition d'une bonne chanson, des définitions nécessaires pour mieux l'écouter et des conditions utiles pour en écrire. – Québec: Les Editions internationales Alain Stanké. 2006. – 512 p. *Paroles-Musique.com* [Електронний ресурс] Le site dédié aux paroles, traductions et clips de chansons, la musique en paroles. – 2004-2008.- Режим доступу: http:// www.paroles-musique.com .

ЛАДНИЦЬКА О. Л.
(Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка)

ЛЕКСИЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОЇ КОРЕКТНОСТІ У ДИСКУРСІ РОМАНІВ ДЕВІДА ЛОДЖА

Завданням даної статті є аналіз лексичних проявів політичної коректності у дискурсі усіх романів сучасного англійського письменника Девіда Лоджа у різноманітних соціальних сферах із хронологічної точки зору. Відтак предметом

дослідження є лексичні аспекти дотримання/ недотримання явища політичної коректності, об'єктом дослідження є дискурс романів Д. Лоджа.

Дискурсу романів Девіда Лоджа характерна відвертість та демократичність. Сексуальний змістовний пласт його романів досить яскравий, проте не поверхово легковажний. Сексуальна відкритість його творів проявляється в ідейно-тематичних та сюжетних лініях, і закономірно відображається в мовній канві творів, тобто їх дискурсі. Перевага сексуально орієнтованої інвективи в дискурсі романів Д. Лоджа цілком узгоджується з загальною тенденцією в західному суспільстві до зміни фокусу лайки з ***релігійного*** (як-от порушення Божої заповіді не вживати імені Божого даремно) до ***сексуально-тілесного***, що відображає процеси секуляризації на Заході [Hughes 1992, с. 237] та звільнення від придушувань сексуального потягу та прямого посилання на нього [Hughes 1992, с. 249].

У дискурсі романів Д. Лоджа ім'я Боже згадується чимало: як тематично, так і „даремно". Останнє переважає у прямому мовленні героїв у найрізноманітніших вигуках на кшталт Lord, Good gracious, Christ (2), for God's sake, oh Christ, for heaven's sake, Good heavens, thank heaven, Heavens, Good God, God (2), God knew, Jesus Christ, Oh God, O God, Thank God у першому романі автора [Lodge 1993] чи Lord above, heaven knew, In heaven's name, in the name of God, God in heaven (2), Goodness me, God bless, My Goodness [Lodge 2005] в останньому. Та в романі 'Ginger, You're Barmy' 1962 р. про армійське життя студента Джонатана Брауна та його друга Майка „Рудого" Бреді в дискурсі капрала Бейкера зустрічаємо характерний для нього вигук 'Fugging Christ' [Lodge 1987, с. 84] (fugg та його похідні введені Д. Лоджем як евфемізм тим вульгаризмам, для яких переважно в художній літературі того часу давались лише початкові літери; Лодж робить схоже для інших обсценних лексем в цьому романі – 'c–t' тощо). Реакція солдата Персі Хіггінса, яким обидва друзі опікувались в умовах армійської дідівщини, для армійського середовища виглядала малозрозумілою: ревний католик та наївний хлопчина, він розридався, шокований таким словосполученням – моторошним поєднанням релігійного та сексуально-тілесного в лайці. Головний герой роману 'The British Museum is Falling Down' 1965 р. навіть у найважчі для нього сюжетні хвилини (як-от можлива четверта вагітність дружини в часи католицької заборони контрацептивів) обходиться „релігійним": 'Oh Jesus,' he murmured, employing the blasphemy he reserved for special occasions [Lodge 1983, с. 16] чи аж тричі потрійним експлетивом 'Damn! damn! damn!' [Lodge 1983, с. 78]. У романі 'Changing Places' 1975 р. у дискурсі листа Філіпа Сволоуа зі США дружині в Британію читаємо: 'It's a bit of a shock at first, hearing faculty wives and nice young girls saying 'shit' and 'fuck', as one might might say 'Gee whizz', or 'darn it'. Rather like one's first week in the army' [Lodge 1978, с. 123]. В романі 'Nice Work' 1988 р. експлетиви університетської викладачки, критика-деконструктивіста та феміністки в одній особі набагато „сексуально-тілесніші": 'Fuck,' said Robyn, aloud to herself, alone in the middle of the frozen car park. 'Bum. Tit' [Lodge 1989, с. 147]. У двох передостанніх романах Д. Лоджа – 'Therapy' 1996 та 'Thinks…' 2001 – пропорція обсценного в лайці значно відчутніша [Lodge 1995; Lodge 2002].

Тим не менше, вульгаризми в дискурсі романів Д. Лоджа не відображають тенденції переходу „від сексуального до ***расового*** табуювання" [виділення наше] [Hughes 1992, с. 241], що, згідно з Дж. Хаджесом, відбувається останнім часом.

У дискурсі романів Д. Лоджа, філолога за фахом та гуманіста за сутністю, політична коректність взяла верх над панівним на даний час, за Дж. Хаджесом, домінуванням політичного та расового в лайці [Hughes 1992]. За значної скрупульозності в дискурсі ранніх романів автора можна відшукати прояви некоректного політичного, расового та гендерного висловлювання. Так, у прямому дискурсі однієї героїні-американки роману 'Out of the Shelter' проскакує '*negroes*'

(There's only negroes and Puerto Ricans left in New York as far as I can make out [Lodge 1989, c. 133]); роман 'Ginger, You're Barmy', в силу перипетій військового життя не гребує жодним видом вульгарності: як стверджує оповідач Браун дехто навіть із вищих чинів 'did not rely exclusively on blasphemy and obscenity for … invective' [Lodge 1987, c. 88]. У цих романах пояснення слід шукати в бажанні автора достовірно відтворювати та передавати певні риси розкутих іноземних цивільних працівників в поствоєнній Німеччині ('Out of the Shelter') та армійської обстановки (в авторській передмові до 'Ginger, You're Barmy' йдеться: 'Непристойність мовлення та поведінки солдатів – загальновідомий факт, відображення якого я вважав необхідним в цьому романі. Читачі, схильні вважати таке відтворення бентежним чи огидним, попереджені" [Lodge 1987, c. 6]). Та наявність лексеми '*negro*' в невласне-прямому мовленні двох різних героїв першого роману 'The Picturegoers' ('a negro's voice carried to the street' [Lodge 1993, c. 13], 'A negro suddenly padded out from an alleyway, and she gasped with fright' [Lodge 1993, c. 82]) згодом бентежитиме самого автора. Готуючи цей роман до перевидання в 1992 р., Д. Лодж напише: „Гортаючи його сторінки, я відчув, ніби подорожую в часі назад до втраченого світу, наново відкриваючи Англію, в якій я виріс, з її соціальною практикою та мовними вживаннями, що тепер здаються химерно архаїчними. Слово 'negro', наприклад, вистрибує зі сторінки, поміщаючи роман ще до того періоду, коли американський рух за громадянські права змінив суспільну свідомість і мову про расу, і коли карибська та азійська імміграція перемінила соціальне обличчя британських міст" [Lodge 1993, c. ix]. Втім, відразу за останньою цитатою з роману 'The Picturegoers' слідують роздуми героїні: 'Not fair really, the way you naturally expected a black man was up to no good. But she couldn't help it. She couldn't like them' [Lodge 1993, c. 82] – свідчення постійного усвідомлення глибини проблеми расизму автором.

Неоднозначні випадки політичної коректності і в наступному романі Д. Лоджа 'The British Museum Is Falling Down': якщо наступний уривок невласне-прямого мовлення протагоніста роману подає суто чоловічу постановку універсального в принципі відчуття ('There comes a moment in the life of even the most unimaginative *man* – and Appleby was not that – when Destiny confronts *him* with the unexpected and the inexplicable, when the basis of *his* universe, like a chair which has so habitually offered its comforting support to *his* limbs that *he* no longer troubles to assure *himself* of its presence before entrusting *his* weight to it, is silently and swiftly withdrawn, and the victim feels *himself* falling with dismaying velocity into an infinite space of doubt' [Lodge 1983, c. 52], що являє собою пародію Дж. Конрада), то епілоговий внутрішній монолог його дружини виявляє гендерносвідомі нотки щодо нерівності прав жінок та мужчин у католицькій сімейній практиці контрацептивів ('Doesn't seem fair, somehow… That's typical – as if they never dreamed a woman might want to insist' [Lodge 1983, c. 155-156] – ніщо інше, як пародійна данина Дж. Джойсу та його Моллі Блум у фінальному монолозі „Уліса").

Університетська трилогія Д. Лоджа в цьому плані є значним поступом: кожен роман має свою героїню-феміністку, чиї погляди іррадіюють на весь роман, включно з його оповідними інстанціями. Відтак, у дискурсі 'Changing Places', де ще іноді трапляється гендерно упереджена інтерпретація лексем на позначення людини (наприклад, 'Each person is alone, temporarily, with *his* own thoughts [Lodge 1978, c. 52]), дейксис поняття '*student*' навіть у непрямому дискурсі подається двома займенниками: '*He (or she)* is therefore free to give full attention to the normal interests of the adolescence – sport, alcohol, entertainment and the opposite sex' [Lodge 1978, c. 15]. У 'Nice Work' аналогічно трактується '*self*' та '*novelist*': 'both dependent on the idea of an autonomous individual self who is responsible for and in control of *his/her* own destiny…' [Lodge 1989, c. 39], 'The novelist is a capitalist of the imagination. *He or she* invents a

product which consumers didn't know they wanted until it is made available…' [Lodge 1989, с. 39]. Як стверджує О. Т. Бандровська, „в романах англійського письменника практично всі героїні-жінки певним чином пов'язані з феміністичном рухом" [Бандровська 1998, с. 66]. Подекуди відчувається феміністична перевага, як-от у наступних прикладах уявного прямого та невласне-прямого мовлення викладачки та дослідниці (чи політично коректно викладача та дослідника) Робін Пенроуз із роману 'Nice Work':

not at all; the truly determined subject is he who is not aware of the discursive formations that determine him. Or *her*,' she would add scrupulously, being among things a feminist… [Lodge 1989, с. 40],

people were free to pursue excellence and self-fulfilment, each according to *her* own rhythm and inclination [Lodge 1989, с. 346],

чи в законспектованому дискурсі лекції тієї ж героїні, що в дусі Д. Лоджа з'явилася в романі 'Thinks…' 2001 р.: 'The individual is constructed, deconstructed and reconstructed continuously by the stream of semiosis into which *she* is thrown by the acquisition of language (I think I got that right, I was taking notes) [Lodge 2002, с. 225].

Та загалом, у кращих традиціях політичної коректності, утверджуються гендерно нейтральні пріоритети, як свого роду результат діалогічного дискурсу Робін та Зеппа:

'But you look like a smart girl to me.'

'*Person.*'

'*Person*, sorry.' [Lodge 1989 Nice, с. 326].

Відтак, якщо у 'Changing Places' 1975 р. ще подибуємо *stewardess* [Lodge 1978, с. 9], то в 'Paradise News' 1991 р. перевага віддається *flight attendant* [Lodge 1992, с. 54] (хоча в моменти упередженої, гендерно некоректної поведінки сприйняття тієї ж особи героєм подається все-таки як *stewardess* [Lodge 1992, с. 54]). Двоякого трактування зазнають і люди поліцейської професії: маємо і *policeman* [Lodge 1992, с. 59], [Lodge 1992, с. 60], [Lodge 1992, с. 101], *policemen* [Lodge 1992, с. 101], проте з'являється і гендерно коректне *officers* [Lodge 1992, с. 100], як і в подальших романах письменника [Lodge 2002, с. 119].

Більш обережно простежується дотримання автором вимог політичної коректності стосовно лексем на позначення фізичних, розумових та психічних вад, а також вікових факторів у найрізноманітніших видах дискурсу. Їх евфемістичність відповідає періоду написання роману (senior citizens and mentally handicapped children [Lodge 1981, с. 128], mentally handicapped person [Lodge 1981, с. 146], the mentally handicapped [Lodge 1981, с. 147], mentally handicapped adults [Lodge 1981, с. 174]; mentally handicapped [Lodge 1981, с. 232], [Lodge 1981, с. 237] – на позначення дитини з синдромом Дауна, досвід виховання якої був і в самого Д. Лоджа; hard of hearing [Lodge 1989 Nice, с. 347] (хоча, очевидно, телевізійна послуга сурдоперекладу була новинкою для батька протагоніста роману 'Paradise News', спровокувавши його реакцію на побачене в літаку: 'What's that, what's that female thing up there? Is it a fairy or a ghost or what is that?' [Lodge 1992, с. 54]); folically-challenged [Lodge 1995], physically-challenged peer group [Lodge 1995, с. 26] тощо). Це узгоджується з зафіксованим на той час спостереженням В. І. Заботкіної: „Принцип ввічливості лежить в основі утворення нових евфемізмів, що приховують фізичні чи розумові недоліки (cripple замінюється на евфемізм handicapped) [Заботкина 1989, с. 86].

Стосовно слів лексико-семантичної групи національності слід зауважити проскакування деяких образливих лексем на позначення німців: багаторазові *fascist*, *Nazi(s)*, 'Another name for Germans was Nazis, which sounded like Nasties, so it was a good name' [Lodge 1989 Out, с. 20], 'Actually, when he thought of the Germans, the ones living in Germany now, he felt no hatred, only a kind of embarrassment' [Lodge 1989 Out, с. 70], та навіть вважав 'the idea of learning German as absurd and, in a way, unpatriotic'

[Lodge 1989, c. 84]; *kraut* [Lodge 1985, c. 108], *hun* [Lodge 1985, c. 156], французів – *Frog* [Lodge 2002, c. 253], американців – багаторазове *Yank(s)* [Lodge 1989 Out], [Lodge 1992, c. 55], [Lodge 2002, c. 119], *Uncle Sam* [Lodge 1989 Out, c. 110], японців – *Jap(s)* [Lodge 1989 Out, c. 30], [Lodge 1989 Out, c. 124], південно-європейців, особливо італійців – *wop* [Lodge 1985, c. 328].

Повертаючись до власне расового табуювання в дискурсі романів Д. Лоджа, слід зауважити відстеження процесів евфемізації та неминучої пейоризації евфемізмів, а також обігрування евфемістичності відповідних лексем у сюжетних та характерологічних цілях, як територіально, так і хронологічно. Потрапивши до США, англієць Філіп Своллов ознайомлюється з тамтешніми правилами (‘He had been instructed by Charles Boon that ‘black’ was the correct usage these days, but he found himself unable to pronounce a word associated in Rummidge with the crudest kind of racial prejudice’ [Lodge 1978, c. 67]), що відображається у дискурсі з його домінуючою точкою зору (‘the living-room was quite deserted, except for a coloured, or rather black, woman emptying ashtrays’ [Lodge 1978, c. 82]). У романі ‘Paradise News’ протагоніст Бернард Волш, прибувши на Гаваї зі своїм старечим батьком, у відповідь на запитання останнього ‘Did you see the size of that black woman’s bum?’ [Lodge 1992, c. 21] роздумує ‘whether to make this the occasion for a little homily on respect for ethnic minorities, but decided to let it pass. It was fortunate that the word ‘black’, which Mr Walsh had always employed as a term of disparagement, had become accepted usage in society at large. Though whether Polynesians liked to be called black, he had no idea. Probably not’ [Lodge 1992, c. 21]. Усвідомлюючи аспекти політичної коректності, під час перегляду фільму в літаку Бернард, однак, слідкує за сюжетом в тих же термінах, якими на попередніх сторінках дорікав батькові: ‘…on the margins of the story there was another character (a black bus-driver as it happened – thus doubly marginalized)’ [Lodge 1992, c. 60]; у непрямому мовленні з т. з. Бернарда зустрічаємо ‘black‘ [Lodge 1992, c. 68]; у дискурсі ж свого приватного щоденника Бернард послуговується ‘coloured’ [Lodge 1992, c. 159].

Очевидна перевага сексуально-тілесного в лайці дискурсу романів Д. Лоджа не виключає релігійного та їх поєднання в лайці, та не поступається актуальному на даний час домінуванню політичного, національного та расового в лайці (за винятком ранніх романів автора чи функціонально характерологічним випадкам решти). Недотримання політичної коректності в її вікових, фізичних, розумових та психічних різновидах майже не характерні дискурсу романів письменника, певною мірою обігрується тема гендерної рівності. Всі ці соціальні аспекти головно відображається лексичними засобами, звідки й перспективність вивчення явища політичної коректності як мовної універсалії.

Література

Бандровська О. Т. Творчість Девіда Лоджа і академічний контекст. – Київ: Генеза, 1998. – 100с. *Заботкина* В. И. Новая лексика современного английского языка: Учеб. пособие для студ. филол. фак. унив-тов. – М.: Высш. шк., 1989. – 128с. *Hughes* G. Swearing: A Social History of Foul Language, Oaths and Profanity in English. – Oxford: Blackwell, 1992. – 284 pp. *Lodge* D. Author, Author. – London: Penguin Books, 2005. – 390 pp. *Lodge* D. Changing Places. A Tale of Two Campuses. – London: Penguin Books, 1978. – 256 pp. *Lodge* D. Ginger, You’re Barmy. – London: Penguin Books, 1987. – 224 pp. *Lodge* D. How Far Can You Go? – London: Penguin Books, 1981. – 246 pp. *Lodge* D. Nice Work. – London: Penguin Books, 1989. – 384 pp. *Lodge* D. Out of the Shelter. – New York: Penguin Books, 1989. – 272 pp. *Lodge* D. Paradise News. – London: Penguin Books, 1992. – 376 pp. *Lodge* D. Small World. An Academic Romance. – London: Penguin Books, 1985. – 340 pp. *Lodge* D. The British Museum is Falling Down. – London: Penguin Books, 1983. – 176 pp. *Lodge* D. The Picturegoers. – London: Penguin Books, 1993. – 240 pp. *Lodge* D. Therapy. – London: Secker and Warburg, 1995. – 328 pp. *Lodge* D. Thinks… – London: Penguin Books, 2002. – 344 pp.